

Pomoc příchozím zasaženým válkou na Ukrajině, ochrana práv dětí i srozumitelnost úředních textů - ombudsman se ve výroční zprávě ohlíží za loňským rokem

5.4.2023 - | Veřejný ochránce práv

Ombudsman se v 95 % šetření s úřady domluví, aby své chyby napravily

V roce 2022 **uzavřel veřejný ochránce práv 792 šetření. V 562 případech zjistil, že úřady chybovaly.** Stejně jako v předchozích letech se mu pak v drtivé většině případů podařilo úředníky přesvědčit, aby svou chybu napravili.

Vysoký podíl úspěšných šetření opět dokazuje, že úřady odborný názor ombudsmana respektují. Pouze v 5 % případů úřady v roce 2022 chybu neuznaly a ombudsman musel přistoupit k sankci, tedy informovat nadřízený úřad, případně veřejnost.

Celkem ombudsman vlani **vyřídil rekordních 18 016 podnětů.** Z nich 10 415 se týkalo očkovací vyhlášky, kdy lidé nesouhlasili s povinnými očkováním proti nemoci covid-19 pro lidi nad 60 let a vybrané profesní skupiny.

V každém z případů, v nichž ombudsman nevedl šetření, vysvětlili právníci stěžovatelům jejich možnosti a poradili jim, jak by mohli své problémy dále řešit.

Podněty veřejnému ochránci práv jsou ukazatelem celospolečenských problémů

Také v loňském roce byl veřejný ochránce práv leckdy prvním, kdo **pomohl odhalit více či méně skryté problémy** v různých oblastech života společnosti a přispět tak k jejich řešení. I minimální zvýšení počtu podnětů ombudsmanovi týkajících se podobného tématu totiž ukazuje, s čím se lidé v Česku potýkají.

Lidé hledali pomoc ombudsmana například v souvislosti s jednáním některých dodavatelů energií. I na základě jejich podnětů pak ombudsman v připomínkách k novele energetického zákona upozornil, že navrhovaná **definice zranitelného zákazníka** zahrnuje **pouze část lidí ohrožených energetickou chudobou.**

Podobně se z podnětů stěžovatelů ombudsman dozvěděl také o tom, jak vyřizování záležitostí občanů na různých typech úřadů komplikuje kromě jiného i **nedostatečný počet zaměstnanců a jejich přetížení.** Jedná se nejen o úřady práce nebo orgány sociálně právní ochrany dětí, ale například také o mnohé stavební úřady. O svých zjištěních začal jednat s příslušnými ministerstvy.

Nejčastěji se na ombudsmana lidé obraceli v oblastech **sociálního zabezpečení** (1449 stížností); **armády, police a vězeňství** (521 stížností); **stavebního řádu a regionálního rozvoje** (503 stížností) a **ochrany práv dětí, mládeže a rodiny** (444 stížností). Nejvíce podnětů (10 415) ale ombudsman v roce 2022 dostal v souvislosti se zmiňovanou očkovací vyhláškou.

Očkovací vyhláška

V lednu vstoupil ombudsman jako vedlejší účastník do řízení u Ústavního soudu o zrušení části očkovací vyhlášky. V souvislosti s možným povinným očkováním proti onemocnění covid-19 už dříve upozornil ministra zdravotnictví například na situaci těhotných zaměstnankyň, lidí s kontraindikací nebo těch, kteří prodělali covid-19 v nedávné době a běží jim ochranná lhůta po prodělaném onemocnění.

Dříve než Ústavní soud stihl vyhlášku posoudit, Ministerstvo zdravotnictví ji novou vyhláškou zrušilo. Ta již povinnost očkování proti onemocnění covid-19 neobsahovala.

Dopady války na Ukrajině

Od prvních dnů války pomáhali právníci i další zaměstnanci Kanceláře ombudsmana s **registrací lidí přicházejících z Ukrajiny**, vydávali informační materiály nebo pořádali školení o **pravidlech dočasné ochrany**. Veřejný ochránce práv upozorňoval na riziko vykořisťování a připomínkoval všechny dosavadní předpisy známé pod souhrnným označením Lex Ukrajina.

Válka podle ombudsmana odhalila bolavá místa naší společnosti: *„Mnozí lidé mají problém sehnat a zaplatit důstojné bydlení. Rodiče samoživitelé se těžce snaží sladit péči o děti s prací. Zvláště ve větších městech chybí místa v mateřských školách. Stále upřednostňujeme sociální služby ústavního typu. Příchod ukrajinských žen a dětí tyto a další palčivé problémy pouze zviditelnil,“* míní ombudsman Stanislav Křeček. Změny v těchto oblastech podle něj pomohou nejen lidem, kteří do naší země utekli před válkou.

Ombudsman a ochrana práv dětí

V červnu 2022 se v sídle ombudsmana konala historicky první konference pro děti. Účast na ní vyhrály školní kolektivy v kreativní soutěži na téma „Jak ombudsman pomáhá dětem“, do které se **přihlášily čtyři stovky žáků** ze třiatřiceti základních škol a víceletých gymnázií. Během interaktivního workshopu děti na konferenci diskutovaly o tom, co by podle nich měl dělat dětský ombudsman, kde hledají **pomoc při řešení různých problémů** nebo jak by se mohly zapojit do rozhodování o dění kolem sebe.

Česká republika je jednou z posledních evropských zemí, kterým **chybí instituce specializovaná na ochranu práv dětí** garantovaných Úmluvou o právech dítěte. Práva dětí sice prolínají různými agendami veřejného ochránce práv od oblasti rodiny, zdravotnictví či sociálního zabezpečení a školství, přes prevenci špatného zacházení s dětmi v zařízeních, až po monitorování práv lidí s postižením. Činnost veřejného ochránce práv ale může takzvaného dětského ombudsmana nahradit jen do určité míry. Na to veřejný ochránce práv v roce 2022 vytrvale upozorňoval veřejnost i politiky.

Zástupce ombudsmana Vít Alexander Schorm se po svém nástupu do úřadu zapojil do **pracovní skupiny svolané ministrem pro legislativu**. V ní spolu s dalšími odborníky spolupracuje na novele zákona o veřejném ochránci práv, podle které by měl nezávislý ochránce práv dětí působit v rámci stávající ombudsmanské instituce. *„Děti jsou důležitou sociální skupinou. Jejich možnosti participovat na rozhodování o otázkách, které se jich týkají, jsou ale velmi omezené. Zřízením dětského ombudsmana, ke kterému by se děti mohly obracet se svými stížnostmi a starostmi, bychom jako společnost projevíli zájem o práva dětí a jejich názory,“* zdůraznil zástupce ombudsmana.

Srozumitelnost úředních textů

Ze stížností ombudsman zjišťuje, že **lidé často nerozumějí tomu, co jim úřady píšou**. Proto se

rozhodl prosazovat srozumitelné psaní úředních textů. V říjnu 2022 uspořádal kulatý stůl pro úředníky, soudce i další odborníky nazvaný Srozumitelnost ve veřejné správě. Podle účastníků tohoto setkání vyžaduje srozumitelné psaní **celkovou změnu přístupu na úřadech**, kterou musí podpořit nejvyšší vedení. Pomoci v tom úředníkům může příručka „Jak psát srozumitelné úřední texty“ vydaná v druhé polovině roku.

Poslanecké sněmovně dal ombudsman šest legislativních doporučení

Veřejný ochránce práv doporučil ve výroční zprávě Poslanecké **sněmovně zvýšení příspěvku na péči a jeho pravidelnou valorizaci**. Lidé s postižením, kteří potřebují pomoc druhých, si z příspěvku nemohou dovolit potřebnou pomoc zaplatit: *„V roce 2007, kdy nabyl účinnosti zákon o sociálních službách, se z příspěvku pro dospělé ve stupni I dalo zaplatit například necelých 24 hodin osobní asistence za měsíc. Nyní příspěvek nevystačí ani na 6 hodin asistence měsíčně,“* uvedl ombudsman v doporučení.

Sněmovně doporučil také předložení **nového návrhu zákona o ústavní výchově dětí, snížení soudního poplatku za odvolání v diskriminačních sporech a rozšíření milostivého léta i na pojistné na veřejné zdravotní pojištění**. Vhodné by podle ombudsmana byly i změny předpisů, díky kterým **by justiční pohledávky mohli vymáhat celní úřady**, a správa sociálního zabezpečení by mohla **zastavit vyplácení sirotčího důchodu při jeho zjevném zneužívání**.

Rok 2023 a (staro)nové výzvy

Také v letošním roce se bude veřejný ochránce práv kromě pomoci jednotlivým stěžovatelům, **věnovat i systémovým tématům a problémům**. Velkou výzvou je například zajištění důstojného života pro lidi s postižením. V Česku stále chybí dostatek sociálních služeb komunitního charakteru, díky kterým by mohli lidé s postižením **vést nezávislý život** tak, jak to předpokládá Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením. Právě veřejný ochránce dohlíží na to, jak Česká republika naplňuje své závazky vyplývající z této Úmluvy. *„Naši stěžovatelé se stejně jako úřady a další instituce mohou spolehnout, že i nadále budeme individuální případy i systémová témata řešit nezávisle a s respektem k rozdílným náhledům na věc,“* uzavřel ombudsman Stanislav Křeček.

https://www.ochrance.cz/aktualne/pomoc_prichozim_zasazenym_valkou_na_ukrajine_ochrana_prav_deti_i_srozumitelnost_urednich_textu_ombudsman_se_ve_vyrocní_zprave_ohlizi_za_lonskym_rokem